

## ТАНИЛЦУУЛГА

*Цагдаагийн албаны тухай хуульд  
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай  
хуулийн төслийн талаар*

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлд “Монгол Улсын иргэн дараахь үндсэн эрх, эрх чөлөөг баталгаатай эдэлнэ:” гээд 13-д “халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. ...” гэж, Арван есдүгээр зүйлийн 1-д 1.Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж тус тус хуульчилсан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.1.1.14-д “Хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх, үндэсний хууль тогтоомжийг хүний эрхийн олон улсын гэрээ, конвенцод нийцүүлэх...”, 4.2.3.11-д “Хууль сахиулагчдын мэргэшил, нийгэм, эдийн засгийн баталгааг сайжруулж, хууль сахиулагч болон хууль сахиулах албаны эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хууль, эрх зүйн орчныг бий болгоно.”, 4.2.3.8-д “Төрийн албаны сургалтын байгууллагын хөтөлбөрийг төрийн албаны шинэчлэлд нийцүүлж, сургалтын байгууллагын чадавхыг бэхжүүлнэ.” гэж тус тус заасан бодлогын зорилт болон хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгааны тайланг харгалзан Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслийг боловсрууллаа.

Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ, шаардлага үүссэнийг илтгэх хэд хэдэн практик шаардлага үүссэн байна. Үүнд:

1. Монгол Улсад 5 жилийн дараа буюу 2024 онд гэмт хэрэг 41.515 буюу 14.6 хувь, гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүний тоо 1.135 буюу 21.5 хувь, хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 30.0 хувь, бусдын бие махбодид гэмтэл учруулах хэрэг 15.0 хувиар, жагсаал, цуглааны хэтийн төлөвийг шугаман хамаарлын тооцооллоор тооцож үзэхэд жагсаал, цуглаан 2024 онд 235, 2025 онд 250, 2026 онд 264, 2028 онд 293 болж тус тус өсөх хандлагатай гэсэн дүн шинжилгээ гарсан байна.

Мөн үндэсний аюулгүй байдал, ард түмний эв нэгдэлд хохирол учруулахуйц эмх замбараагүй байдлыг дэвэргэх гэсэн сонирхол бүхий этгээдүүдэд хуулийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс нөлөөлөх, улс төржүүлэх, хууль сахиулагчдын нийтийн эрх ашгийн төлөө тавьсан шаардлагыг эсэргүүцэх, хууль зөрчих зэрэг үйлдэл гарах болсон.

Цагдаагийн байгууллагын дотоод хяналт шалгалтаар сүүлийн 5 жилд шалгагдсан алба хаагчдын 67.7 хувь нь буруутай болох нь тогтоогдоогүй нөхцөл байдлаас шалтгаалан алба хаагчийн үүрэг гүйцэтгэх үед энгэрийн камер, тээврийн

хэрэгсэлд байх камерыг нэмэгдүүлэх, байнга ашиглах зайлшгүй хэрэгцээ, шаардлага үүссэн байна.

2.Улс орнуудын цагдаагийн байгууллагын нийтлэг зорилго нь нийгмийн аюулгүй, амар тайван байдлыг хамгаалах, түүнд үйлчлэх явдал юм. Гэсэн хэдий ч үйл ажиллагаа явуулах арга барил нь тодорхой шалтгааны улмаас өөр байж болно. Цагдаагийн алба хаагчийн сургалт нь цагдаагийн байгууллагын чиг үүрэг хэрхэн хэрэгжихийг тодорхойлох гол хүчин зүйлүүдийн нэг юм.

Монгол Улсад цагдаагийн алба хаагчийг сургах боловсрол, сургалтын тогтолцоог онцгой анхаарч Засгийн газраас үе шаттайгаар, тасралтгүй хөгжүүлэхээр бодлогын баримт бичгүүдэд тусгаж ирсэн ч хэрэгжилт хангалтгүй, сургалтын нэгдсэн тогтолцоог оновчтой тодорхойлоогүй байна.

3.Монгол Улсын иргэн халдашгүй, чөлөөтэй байх, хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хуулиар хориглосон бөгөөд албадан зогсоох, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг зохицуулах ажиллагаа нь Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2019 оны А/101 дугаартай тушаалаар баталсан “Замын хөдөлгөөн зохицуулах, хянан шалгах журам”-аар зохицуулагдаж байна.

4.Төрийн албаны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.2 дахь заалтад Төрийн албанд мэргэшсэн тогтвортой байх зарчмыг баримтлахаар заасныг хэрэгжүүлэх, түүнчлэн Тагнуулын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт “Тагнуулын ерөнхий газрын даргаар төрийн албанд 15-аас доошгүй жил ажилласан, сүүлийн 5 жил төрийн албанд тасралтгүй ажиллаж байгаа Монгол Улсын иргэнийг Ерөнхий сайд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн санал болгосноор Засгийн газар 6 жилийн хугацаагаар томилж, чөлөөлнө.”, Авлигын эсрэг хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсэгт “Авлигатай тэмцэх газрын даргыг Ерөнхий сайдын санал болгосноор Улсын Их Хурал томилгооны сонсгол хийж 6 жилийн хугацаагаар томилно.” гэж тус тус зохицуулсантай адилтган төрийн тусгай чиг үүрэг хэрэгжүүлдэг цагдаагийн байгууллагын удирдлагыг мөн тодорхой хугацаагаар томилдог, чөлөөлдөг зохицуулалтыг бий болгох, цагдаагийн байгууллагын удирдах албан тушаалтны тогтоосон хугацаанаас өмнө чөлөөлөх асуудлыг шийдвэрлэгдээгүй байна.

Иймд дээр дурдсан бодлогын баримт бичиг туссан зорилт болон цагдаагийн байгууллага хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хүний эрхийг ойлгох, хууль сахиулах ажлын ухагдахуун, ёс зүйг дээшлүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж энэ талын онолын болон практик сургалтыг үр дүнтэй зохион байгуулах, хүний эрхийг хөндөх хязгаарлалт, албадлага шаардсан арга хэмжээг зөвхөн хуулиар тогтоох, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хуульд тогтоомжоор хориглоогүй арга хэрэгслээр нийтэд мэдээ, мэдээлэл түгээх хэрэгцээ, шаардлага үүссэн.

**Цагдаагийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг төслийг боловсруулж, дараах асуудлыг тусгалаа. Үүнд:**

1.Цагдаагийн байгууллагын удирдлагыг мөн тодорхой хугацаагаар томилдог, чөлөөлдөг зохицуулалтыг бий болгох, цагдаагийн байгууллагын удирдах албан тушаалтныг тогтоосон хугацаанаас өмнө чөлөөлөх зохицуулалтыг;

2.Байгууллагын үйл ажиллагааг ил тод байлгах, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хуульд тогтоомжоор хориглоогүй арга хэрэгслээр нийтэд мэдээ, мэдээлэл түгээх боломжийг бүрдүүлэх;

3.Цагдаагийн албаны тухай хуульд зохицуулсан цагдаагийн албаны сургалтын үйл ажиллагааг илүү нарийвчлан мэргэжлийн болон албаны давтан сургалтын үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож, орчин үеийн чиг хандлагад нийцүүлэх, байгууллага, алба хаагчийн үйл ажиллагаанд хүний эрхийг дээдэлсэн арга барилыг нэвтрүүлэх;

4.Алба хаагчийн явуулж байгаа үйл ажиллагааг баримтжуулах, гэмт хэрэг, зөрчилд өртөж хохирсон болон холбогдсон, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг болон тэдний аюулгүй байдлыг хамгаалах зорилгоор дууны, дүрсний, дуу-дүрсний төхөөрөмжөөр хангах;

5.Гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах хуульд заасан үндсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ зарим тохиолдолд тушаалаар томилсон нутаг дэвсгэрт очиж үүрэг гүйцэтгэхгүй, улмаар хот суурин газарт ажиллана гэж маргаан үүсгэх зэргээр байгууллагын хэв үйл ажиллагаа, хүний нөөцийн бодлого, цагдаагийн алба хаагчийн үйл ажиллагаа, албаны нэр хүндэд сөргөөр нөлөөлөх үйлдэл гаргаж буй тохиолдлыг цагдаагийн алба хаагчийн хориглох зүйлд тооцох шаардлагатай байх тул хөдөлмөрийн маргаан зохицуулах зорилгоор албан үүргээ орхих үйлдлийг хязгаарлах зохицуулалтыг тусгах;

6.Үндсэн хуульд зааснаар Монгол Улсын иргэн халдашгүй чөлөөтэй байх эрхтэй бөгөөд хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч баривчлахыг хориглосон тул журмаар зохицуулагдаж байгаа тээврийн хэрэгслийг албадан зогсоох зохицуулалтыг тус тус тусгаснаас гадна бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэх тус хуулийг хэрэгжүүлэх явцад бий болсон туршлага, хэрэгцээ, шаардлага, учирч болзошгүй эрсдэлийг тооцоолж боловсруулсан болно.

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц болон бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсрууллаа.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвөөс нэмэлт санхүүжилт шаардагдахгүй, цагдаагийн байгууллага хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

---o0o---